

ÎNVĂȚĂMÂNT ROMÂNESC ÎN A DOUA JUMĂTATE A SEC. AL XIX-LEA. SEMINARUL JUNIMII ROMÂNE GRECO-CATOLICE DIN BLAJ

De câte ori s-a scris despre Blaj și despre școlile Blajului, două au fost părerile care s-au impus, una susținută de toți aceia care considerau că s-a scris prea puțin în legătură cu această problemă și cealaltă, potrivit căreia s-ar fi exagerat aportul acestui centru, care totuși a fost și a rămas o creație românească¹.

Blajul a fost însă, prin mitropolitul său, puterea politică cea mai înaltă a românilor uniți iar, prin școlile pe care le-a avut, un focar de cultură și de civilizație națională, în care se va modela spiritul noilor generații, o adevărată forță sufletească ce se va cristaliza ulterior în lozinca: “Prin școală la lumină ! Prin lumină la unire ! Prin unire la mărire și tărie !”².

Într-o perioadă deosebit de dificilă pentru românii transilvăneni, perioada dualismului austro-ungar, când lupta națională s-a înăsprit, când pe terenul politic elementul maghiar împins de curentul șovinist s-a silit să concentreze în mâinile sale toată puterea publică pentru a face să se reflecte asupra poporului român transilvănean caracterul statului național maghiar, iar pe teren cultural s-a năzuit la stingerea oricărei culturi nemaghiare³, mitropolitul Ioan Vancea s-a ridicat ca un adevărat suveran peste “vălmășagul realităților” și ca “un abil mânăitor de suflete”⁴, cârmuind cu fermitate valul zilei spre obiective clar și precis fixate în viitor. Munca neobosită a mitropolitului a făcut să apară instituții și organizații care, privite în ansamblu, îl proclamă nu numai “al doilea întemeietor al Blajului”, cum i s-a zis, ci și al întregii Biserici unite, și unul dintre cei mai de seamă ctitori ai destinului nostru național.

“A iubit poporul ca episcopul Grigorie Maior făcând mereu vizite canonice și alinând multe suferințe și dureri. Și-a iubit preoții ca Petru Pavel Aron convocând mai multe sinoade pentru reglementarea complicatelor chestiuni ale timpului. A fost de asemenea cruțător și econom ca episcopul Bob reușind să creeze și să revigoreze instituții de cultură, să inițieze opere de binefacere”⁵. A înțeles de la început că misiunea de Arhiepiscop, de părinte al

---

¹ Albu 1971, p. 20.

² Suci 1944, p. 9.

³ Vezi articolul *O chestiune culturală*, în *Unirea*, nr. 14, 1892.

⁴ Popa 1942, p. 363.

⁵ Popa 1942, p. 363.

norodului presupune trudă și jertfă, dăruire fără egal. Conștientizând rolul bisericii și al școlii pentru mântuire, a pus semnul egal între cele două instituții, slujindu-le cu aceeași credință și pasiune.

Într-o circulară din 1888 și-a formulat programul de viață în câteva cuvinte: “Biserica și școala sunt leagănul credinței, al naționalizării, al luminării poporului nostru. Asupra lor se cuvine dară să se îndrepte privirile tuturor”⁶.

Este crezul care l-a însoțit o viață întreagă, stimulându-l și angajându-l într-o luptă acerbă pentru asigurarea drepturilor la lumină și la pâine ale neamului său necăjit.

Mereu atent la scopul propus, cu nemărginită grijă pentru amănunt, sub îndrumările mitropolitului teritoriul bisericesc a devenit un imens șantier, din această revărsare nelimitată de energie ivindu-se ziduri după ziduri, biserici și școli.

De “înflorirea” învățământului în toate școlile Arhidiecezei, spunea Augustin Bunea, mitropolitul purta mare grijă, iar de școlile din Blaj se îngrijea ca de lumina ochilor săi⁷.

Școala trebuia să poarte deopotrivă un mesaj moral și spiritual, prin care tineretul să fie ajutat să-și găsească un punct cardinal de sprijin moral și spiritual. De aici trebuia să se pornească cimentarea edificiilor naționale. În școală tinerii puteau primi răspunsuri la întrebările de natură morală și religioasă, puteau fi educați în sensul toleranței morale și religioase. Respectând valorile umane, toleranța umană și spirituală, credința în sine și mesajul de sine puteau deveni credință conștientizată și mărturisită.

Credința propriu-zisă în Dumnezeu și credința în nație stăteau la baza succesului acțiunii de afirmare națională. Este convingerea și idealul lui Vancea, care a făcut din Seminarul Tinerimii Greco-Catolice creația cea mai plăcută inimii marelui arhiepiscop.

Seminarul s-a deschis la 1 septembrie 1884. Circulara nr. 2240/1884⁸, prin care s-a adus la cunoștința clerului și a poporului deschiderea acestui institut și destinația lui, începe astfel: “Între dorințele fierbinți ce le-am avut de după chemarea noastră, de la începutul misiunii înalte ce mi s-a dat, abia a fost alta care să ne fi pătruns inima mai tare decât înființarea unui institut de creștere pentru tinerimea studentească ce se află la gimnaziul nostru aici în Blaș. Această dorință fierbinte ne-a dat și îndemn neînterupt ca să cruțăm tot ce e posibil și să adunăm tot ce am cruțat, ca să putem avea speșele recerute pentru înființarea unui atare institut ... Pe începutul anului viitor vom dispune deschiderea seminarului nou înființat și ne vom îngriji ca tinerii studenți care vor fi primiți la acel institut să învețe cât mai mult, să fie înduplecați spre frica Domnului, spre ordinea bună

⁶ A.N.D.J.A., fond Cabinetul mitropolitului, dosar nr. 987/1888, p. 1.

⁷ Suci 1944, p. 11.

⁸ Șematism 1900, p. 648.

și disciplina salutară recerută, ca așa tinerii care se vor crește la acel seminar să devină cu timpul credincioși bisericii și supuși fideli Măriei Sale Regele Apostolic, bărbați devotați națiunii, cetățeni ascultători de legi și iubitori de patrie comună ce o avem sub părintescul sceptru al Măriei Sale Sacratissime”. Urmărind continuu să-și atingă scopul, Vancea acționează cu multă diplomație, recurge la tonul moderat pentru a nu trezi susceptibilități, hotărât să obțină tot ce se putea obține în condițiile vremii.

Contractul încheiat între Înaltul Prezidiu al Preaînaltului Consistoriu mitropolitan și arhitectul mitropoliei, August Mazzuchi, prin ordinul nr. 1261/1883, dovedește meticulozitatea cu care mitropolitul Ioan Vancea aborda problema⁹.

Arhitectul trebuia să finalizeze până la 1 septembrie 1884 edificiul destinat Seminarului greco-catolic din Blaj, să lucreze conform planului aprobat la 16 aprilie 1883 de consistoriu și avizat de Vancea. Bani erau să fie trimiși pe măsura înaintării lucrărilor, iar comisia organizată urma să controleze mersul acestora și calitatea materialelor. După terminarea lucrării, conform contractului, arhitectul trebuia să depună ca o garanție, pe o perioadă de un an, 7000 de florini din care 2000 de florini bani cheș sau efecte și 5000 de florini o ipotecă a casei sale¹⁰. Soliditatea construcției urma să fie verificată de trei preceptori, unul ales de vechea comisie, al doilea ales de întreprinzător, iar al treilea ales de preceptorii părților contractante.

Ca orice act de mare importanță, contractul a fost elaborat în dublu exemplar cu voința ambelor părți, fiind semnat de membrii comisiei, Antoniu Teflemean, canonic mitropolitan, Ioan Micu Moldovan, canonic mitropolitan, și dr. Ioan Rațiu, canonic și rector al seminarului, precum și de alți martori, Simeon Pop Mateiu și Ștefan Papu.

Scopul acestui așezământ de cultură și regulile ce urmau să guverneze viața în acest seminar pot fi desprinse din corespondența purtată între “mai marii Blajului” în acea perioadă.

Astfel, din scrisoarea semnată la 14 februarie 1884 la Blaj de către Ioan Rațiu și adresată lui Alexandru Grama rezultă că scopul seminarului din Blaj a fost ca tinerii să primească o educație moral-religioasă, în spiritul moralei creștine, a sfintei religii, o doctrină solidă care să îmbrățișeze toate ramurile de știință ce au fost predate în gimnaziu, pentru ca, astfel, acești tineri înzestrați cu “frumoase virtuți” să poată deveni cu timpul “credincioși ai Sfintei Biserici Unite, membrii folositori nației române”¹¹.

Acest seminar a fost ridicat în onoarea Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan. Pe frontispiciul edificiului, inscripția de pe lamina de aramă, “Ioan Vancea

⁹ A.N.D.J.A., fond Cabinetul mitropolitului, dosar nr. 987/1883-1893, p. 1.

¹⁰ A.N.D.J.A., fond Cabinetul mitropolitului, dosar nr. 987/1883-1893, p. 2.

¹¹ A.N.D.J.A., fond Cabinetul mitropolitului, dosar nr. 987/1883-1893, p. 33.

Metropolit Științelor și Pietății Junimii române greco-catolice”, trebuia să mențină mereu ideea importanței științei de carte însoțită de credință și evlavie¹².

Suma de 100 de florini trebuia să asigure întreținerea unui alumn (intern). Tinerii acceptați în urma unei vizite medicale prealabile și a unui concurs public, fiind preferați cu precădere fiii parohiilor sărace, trebuiau să respecte regulile ce guvernau viața în seminar, în caz contrar ei putând fi admonestați, supuși la privațiuni, chiar exmatriculați “prin Veneratul Consistoriu Arhidiecezan la propunerea rectorului”¹³.

Au fost stabilite reguli grupate în patru capitole distincte, purtarea internilor în biserică, purtarea în școală, purtarea în seminar, muzee, dormitoare etc., și reguli de purtare în afara școlii, plus câteva prescripții speciale și pedepse urmate în institut¹⁴. Unele dintre aceste reguli erau foarte greu de respectat¹⁵, altele dăunau disciplinei interne.

Rugăciunile ținute în fiecare zi, dimineața și seara, înainte și după masă, participarea la Sfintele Taine¹⁶, la exercițiile spirituale¹⁷, participarea la prelegerile organizate de gimnaziu, supunerea față de superiorii pe care îi vor trata cu respect, iubire și ascultare, interdicția de a se discuta cu persoane străine ceea ce se întâmplă în seminar, interdicția de a se părăsi seminarul fără un bilet de voie semnat de superiori, respectarea programului de recreere etc. sunt doar câteva dintre regulile impuse tinerilor seminariști. Sobrietatea, modestia, buna-cuviință trebuiau să-și pună amprenta asupra vieții seminariștilor. O cerință de bază a fost aceea ca fiecare să studieze nu numai limba română, ci și limbile latină, germană, maghiară, exersând limba cu cei ce o cunoșteau deja. S-a urmărit, deci, o pregătire completă, asigurarea tinerilor din seminar cu instrumentul de lucru, limba, care avea rolul cel mai important în dobândirea și comunicarea unor informații.

Peste întreg institutul a fost ales un rector. Dacă, de exemplu, acesta a fost canonic, el a fost eliberat din funcție pentru o perioadă nedeterminată, trebuind să se ocupe doar de seminar. Rectorul a fost ajutat de un vicerector care avea în grijă problemele economice ale seminarului și de un prefect al studiilor, care avea obligația de a se ocupa de educația, instruirea și disciplina în seminar. Vicerectorul a fost ales dintre preoții arhidiecezani apti de lucru, iar prefectul a fost desemnat de mitropolit dintre profesori. Competențele celor doi au fost

¹² A.N.D.J.A., fond Cabinetul mitropolitului, dosar nr. 987/1883-1893, p. 58-59.

¹³ A.N.D.J.A., fond Cabinetul mitropolitului, dosar nr. 987/1883-1893, p. 60.

¹⁴ A.N.D.J.A., fond Cabinetul mitropolitului, dosar nr. 987/1883-1893, p. 13.

¹⁵ S-a dat dispoziția ca în timpul pauzelor să se vorbească numai în limba maghiară sau în limba germană.

¹⁶ Este vorba de penitență și euharistie de patru ori pe an, la începutul anului școlar, în postul Crăciunului, de Paști și în postul Sfântului Petru.

¹⁷ Aceste exerciții constau în citirea Paraclisului Preacuratei Vergure Maria, în a declama poezie religioasă în limbile română, maghiară, latină, germană etc.

stabilite de consistoriu. Ambii s-au aflat sub supravegherea rectorului și primeau salariu anual.

Forul suprem al institutului l-a reprezentat Venerabilul Consistoriu Arhidiecezan, la care au fost convocați pe timpul concursului toți protopopii și viceprotopopii, precum și administratorii oficiului protopopesc care aveau ca sarcină stabilirea și aplicarea din timp a măsurilor necesare.

Seminarul a fost proiectat pentru 60 de studenți. Cererea a fost însă foarte mare, astfel că, în momentul în care și-a deschis porțile, seminarul a primit 80-85 de studenți. Aceștia primeau casă, masă, asistență medicală, instrucție, chiar și îmbrăcăminte.

Alexandru Grama a fost primul rector, omul care a condus seminarul tot timpul cât acesta a fost localizat în vechea clădire (până în 1892). În anii de început ai seminarului, profesori de studii (șefi de catedră) au fost Aurelian Florea, capelan militar, Iosif Hossu, canonic și director la gimnaziu, Augustin Bunea și Ciriac B. Groze¹⁸.

Din 1892 seminarul a fost adăpostit de spațiosul palat de lângă biserica parohială, ridicat din banii lui Vancea, 44000 de florini, vechiul internat fiind transformat în internat de fete.

În 1892, la moartea mitropolitului Ioan Vancea, au venit din toate părțile țării fii ai bisericii și ai poporului român. Pelerinajul durerii a fost pus în mișcare de tainica poruncă a instinctului de conservare, golul imens pe care l-a lăsat în urmă Vancea prin moartea sa neputând fi umplut în acele momente decât cu lacrimi.

Lacrimi de durere au fost și în inimile tinerilor greco-catolici români din Blaj care, "crescuți la școala lui Vancea", vor duce mai departe îndemnul mitropolitului la stăruință, "căci fără stăruință nici luptătorul nu are biruință, nici biruitorul nu dobândește cunună; stăruința este tăria puterilor, desăvârșirea virtuților, ea este mama vredniciei, mijlocitoarea răsplătii, sora răbdării, fiica statorniciei, prietena păcii, cheagul prietenilor, legătura umanității, întărirea sfințeniei, căci nu se mântuiește cine începe, ci cine stăruiește până la sfârșit"¹⁹.

Și această stăruință în toate să fie legată de sentimentul de iubire, căci timpul care împotriva voințelor noastre nivelează totul, victorii și înfrângeri, nu poate nivela acest sentiment pe care l-a avut și Vancea față de tinerețea studioasă blăjeană, dragostea pe care a revărsat-o asupra întregului neam românesc.

IONELA MIRCEA

¹⁸ Șematism 1900, p. 849.

¹⁹ A.N.D.J.A., fond Cabinetul mitropolitului, *Testamentul lui Ioan Vancea. Litere fundamentale*, dosar nr. 987/1883-1893.

**Romanian Education in the Second Half of the XIX-th Century.
A Seminar belonging to Junimea a Romanian Greek-Catholic Organization from Blaj**

(Summary)

Blaj area was, due to his bishop, the highest political force of the united Romanians, and on the other hand, due to his schools and cultural institutions, it was a source of culture and national civilisation, where, was going to be shaped the spirit of the new generations.

The life programme of the bishop Ioan Vancea synthesized in few lines, was as it follows: “the Church and the school are the cradle of the faith, of the nationalisation and of the people’s lighting”. The school had to be both a moral support or message, and a spiritual one too. This was to become the important start for the consolidation of the national edifices. This was the faith and the ideal of Vancea, who transformed the seminar of the greek-catholic youth into the most pleasant creation for of his own heart.

Abrevieri bibliografice

Albu 1971	- Nicolae Albu, <i>Istoria școlilor românești din Transilvania între 1800-1867</i> , București, 1971
A.N.D.J.A.	- Arhivele Naționale. Direcția Județeană Alba
Popa 1942	- Augustin Popa, <i>Mitropoliul Vancea la cincizeci de ani de la moartea lui</i> , în <i>CC</i> , 7-9/1942
Suciu 1944	- Coriolan Suciu, <i>Arhierii Blajului. Căitori de școli naționale. La 190 de ani de la deschiderea școlilor din Blaj</i> , Blaj, 1944
Șematism 1900	- <i>Șematismul veneratului cler al Arhidiecezei Metropolitane greco-catolice românești de Alba Iulia și Făgăraș pre anul Domnului 1900 de la Sânta Unire 200</i> , Blaj, 1900.